

(1)

กิจกรรมใครเจ็บ ???

การประกอบสร้างเพศภาวะ

รณภูมิ สัมคคีการมย์

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้ตระหนักว่าเพศภาวะคือการประกอบสร้าง
- เข้าใจแนวคิดของเพศภาวะ

สรุปแนวคิดที่ได้จากภาพยนตร์

- ในชีวิตจริงพวกเราทุกคน และคนอื่น ๆ ล้วนเต็มไปด้วยอารมณ์ ความรู้สึก ความสุข ความเศร้า รัก โลภ โกรธ หลง
- ประเด็นก็คือการสร้างภาพความเป็นหญิงเป็นชายอย่างเหมาะสม มันทำลายภาวะของความเป็นปัจเจก และทำลายชีวิตของเรา และยังไปจำกัดศักยภาพของเรา
- ผู้ชายไม่ได้เกิดมาพร้อมกับการชอบใช้ความรุนแรง
- ผู้หญิงไม่ได้เกิดมาพร้อมกับการยอมจำนน ยอมตามในทุกเรื่อง
- เพราะฉะนั้นการไปตัดสินว่าผู้หญิงทำอย่างนั้นไม่ได้ ผู้ชายเป็น อย่างนี้ไม่ได้เป็นเรื่องถูกผิด เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม คงต้องใช้ การคิดเชิงวิเคราะห์มากกว่านี้

สรุปแนวคิดที่ได้จากภาพยนตร์

- หญิงและชายไม่ได้เป็นผู้หญิง/ผู้ชายตั้งแต่อยู่ในท้องแม่ หรือตั้งแต่ลืมตาออกมาดูโลก แต่เราถูกกรอบของวัฒนธรรม-สังคม กำหนดและหล่อหลอมให้เป็นแบบนั้น จากบรรทัดฐานบางอย่างที่กำหนดโดยสังคม จนทำให้ภาพแทนของความ เป็นหญิงเป็นชายชุดหนึ่งมันตกผลึกอยู่ในความคิดของคนในสังคม กลายเป็น ภาพตายตัวแบบหญิงและชาย และถูกนำมาใช้ตัดสินคุณค่าของความ เป็นหญิงชาย

“We are not born a woman or a man,
but we are made a woman or a man”

สรุปความหมายของเพศภาวะ แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

Gender and Its Related Concepts

Gender/เพศภาวะ

- เป็นแนวคิดที่นำมาใช้เพื่ออธิบายเน้นย้ำให้คนในสังคมสามารถแยกแยะได้ว่าสภาวะทางเพศแบบไหนเป็นสภาวะธรรมชาติ และสภาวะแบบไหนเป็นสภาวะที่สังคมปั้นหรือสร้างขึ้น

สองลักษณะของความเป็นเพศ

Sex

- เพศ (Sex) : หมายถึง สภาพตามธรรมชาติของร่างกายหรือสรีระที่ปรากฏภายนอก (biology-genitals) ซึ่งแบ่งมนุษย์ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ เพศหญิง (Female) เพศชาย (Male)
- เพศจึงเป็นภาวะที่แตกต่างกันระหว่างหญิงชาย โดยมีธรรมชาติของร่างกาย (body) เป็นตัวกำหนด

Gender

- เพศภาวะ (Gender): เป็นสิ่งประดิษฐ์ของสังคม
(social invention) หรือสิ่งประกอบสร้างทางวัฒนธรรม
หมายถึง ภาวะที่มนุษย์ทั้งสองเพศถูกให้
ความหมายหรือถูกนิยามทางสังคมและ
วัฒนธรรม หรือ ถูกสอนโดยวัฒนธรรมให้มี
ลักษณะของความเป็นหญิง (femininity) ลักษณะของ
ความเป็นชาย (masculinity) ในระดับที่แตกต่างกัน

7 มิติของเพศภาวะ

- มิติที่เป็นเป็นสถาบันทางสังคม
(Social Institution)
- มิติที่เป็นเป็นการรับรู้ของปัจเจก
(Individual perception)
- มิติที่เป็นเป็นสถานภาพทางสังคม
(social status)
- มิติที่เป็นเรื่องการแบ่งงานกันทำ
(Division of Labor)

7 มิติของ Gender (เพศภาวะ)

- มิติที่เป็นระบบเครือญาติ (Kinship system) ว่าด้วยเรื่องสิทธิ์และความรับผิดชอบในครอบครัว
- มิติที่เป็นความเข้าใจและการปฏิบัติในเรื่องเพศวิถี (Sexual Scripts and Sexuality)
- มิติที่เป็นการควบคุมทางสังคม (Social control)

การทำให้เพศภาวะกลายเป็นธรรมชาติ (Naturalization of Gender)

- วิธีการมอง/วิธีการคิด ที่เชื่อว่าความเป็นหญิงและความเป็นชาย เป็นภาวะที่มีธรรมชาติ (nature) เป็นตัวกำหนด เป็นวิธีคิดที่ฝังลึกในจิตสำนึกของสมาชิกในสังคม (Internalized) จนยากที่จะรื้อถอน (ถ้าไม่สอนกันใหม่) วิธีคิดนี้เป็นผลผลิตของกระบวนการเรียนรู้กลมกลืนทางสังคม (Socialization) ผ่านการผลิตซ้ำค่านิยม และ บรรทัดฐาน ต่างๆ ที่สอนสั่งกันในสถานบันครอบครัว โรงเรียน ศาสนา สื่อ ฯลฯ

ความรู้เรื่องความเป็นหญิงชายของเรา มาจากไหน?

- คำสอนในอดีตที่ถ่ายทอดผ่านการอบรมสั่งสอนลูกหลานมาสู่คนรุ่นเรา เช่น ค่านิยม สุภาพชน คำพังเพย คำกลอน
- ประเพณีบางอย่าง
- พิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีกรรมในศาสนา พิธีกรรมการเกิด พิธีกรรมการแต่งงาน พิธีกรรมการตาย เป็นต้น
- นิทาน ตำนาน นิยายทั้งสมัยเก่าและสมัยปัจจุบัน
- สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ เช่น สื่อโฆษณา ภาพยนตร์ และละครต่าง ๆ

ผลที่เกิดขึ้นจากการถูกบอกและถูกสอน จากอดีตถึงปัจจุบัน

- การแยกแยะความเป็นหญิงและความเป็นชายถูกฝังลึก
อยู่ในจิตวิญญาณของเรา (internalized gender differentiation)
- เรามักเข้าใจหรือทึกทักเอาว่ามิติเพศภาวะ (Gender) และ
มิติเพศสรีระ (Sex) ของเราคือมิติเดียวกัน และเป็นมิติที่
ธรรมชาติให้เรามา ซึ่งเปลี่ยนแปลงแก้ไขไม่ได้ และเรา
ไม่ควรไปเปลี่ยนแปลงมัน

ผลที่เกิดขึ้นจากการถูกบอกและถูกสอน จากอดีตและปัจจุบัน

- ทำให้เรามองไม่เห็นว่ ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย เป็นความสัมพันธ์ที่หลาย ๆ กรณี อยู่บนความไม่เท่าเทียมกัน

(Hierarchical Relationship/Power relations)

- ทำให้เราคิดและเชื่อว่าหญิงและชายถูกสร้างมาให้มี บทบาทที่เติมเต็มซึ่งกันและกัน

(Complementary Relationship)

วัฒนธรรม VS. ธรรมชาติ

“One is not born, but rather one becomes a woman”

หรือ

“One is not born, but rather one becomes a man”

อ้างอิง: Simone de Beauvoir ใน The Second Sex, 1948

บทบาททางเพศ (Gender Roles)

- หมายถึง ความรับผิดชอบ/หน้าที่เฉพาะด้าน ทั้งทางสังคม และเศรษฐกิจที่สังคมเห็นพ้องต้องกันว่าเหมาะสมสำหรับผู้หญิงและผู้ชาย บทบาททางเพศไม่ได้ถูกสังคมกำหนด ขึ้นมาลอย ๆ แต่ถูกกำหนดขึ้นบนฐานคิดที่เชื่อมโยงและผูกติดอยู่กับคุณลักษณะของหญิงและชาย และความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ซึ่งบทบาทเหล่านั้นหลายเรื่องหลายประเด็น ส่งผลต่อความสัมพันธ์ที่ไม่ลงตัวระหว่างคนสองเพศ

ความเท่าเทียมทางเพศ (Gender Equality)

- หมายถึงสภาวะการณ์ทางสังคมที่ไม่มีการแบ่งแยกกีดกัน
ปัจเจก บนฐานคิดที่นำเอาความแตกต่างทางคุณสมบัติ
ด้านสรีระ คือ การเป็นเพศหญิง เป็นเพศชาย เพศ
ทางเลือก มาตัดสิน ซึ่งการแบ่งแยก กีดกัน หรือปิดกั้นนั้น
มีผลต่อความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึง อำนาจ
ทรัพยากร บริการ ตลอดจนโอกาสต่างๆ และ
ผลประโยชน์ต่างๆ ทางสังคม ของคนที่มีเพศสรีระ และ
เพศสังคมที่แตกต่างกันออกไป

ความเป็นธรรมทางเพศ (Gender Equity)

- หมายถึง กระบวนการสร้างความเป็นธรรมระหว่างเพศหญิงและเพศชายให้เกิดขึ้นในสังคม เป็นกระบวนการที่พยายามหามาตรการต่างๆ เพื่อประกันหรือเยียวยาเพื่อให้เกิดความเท่าเทียม หรือ ความเสมอภาคระหว่างเพศหญิง เพศชาย เพศทางเลือก ซึ่งมาตรการเหล่านั้นจะต้องคำนึงถึงบริบทความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศที่มีมาในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งส่งผลให้เพศใดเพศหนึ่งด้อยโอกาส หรือไม่ได้รับการยอมรับทางสังคมที่เท่าเทียมกัน

ความตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างหญิงชาย (Gender Awareness)

- หมายถึง ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง รู้เท่าทัน ว่า สังคมและวัฒนธรรมได้สร้างความแตกต่างระหว่างหญิงชายขึ้นบนฐานคิดแบบไหนบ้าง รับอิทธิพลจากอะไร และเราได้เรียนรู้ (learned behavior) มาอย่างไร และความรู้ที่ทำให้เราเป็นเพศหญิงหรือชายสามารถส่งผลกระทบทางลบอย่างไร เช่น ระดับความสามารถในการเข้าถึงและควบคุมทรัพยากร การเข้าถึงบริการสุขภาพ

ความไวในการรับรู้ถึงความแตกต่างระหว่างเพศ (Gender Sensitivity)

- หมายถึงวิธีคิด วิธีวิเคราะห์ และ การกระทำ ที่ตระหนักรู้อยู่ตลอดเวลาของคนทำงานในทุกเรื่อง ถึงการดำรงอยู่ของความแตกต่าง/ความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศในสังคม และมีการนำเอาความแตกต่างดังกล่าวมาเป็นกรอบในการกำหนด หรือออกแบบโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ รวมทั้งการแก้ไขปัญหาเอดส์ และปัญหาสุขภาพทางเพศ และการจัดบริการต่างๆ ทั้งด้านสุขภาพและสังคม